

Uganda – et multietnisk uland

Da Europas stormagter i 1883 i Berlin delte Afrika mellem sig, slog de lige streger på landkortet. Stammer og sproggrupper som intet fællesskab havde, blev til nationer uden at de selv vidste det eller havde ønsket det.

Uganda er et eksempel på et afrikansk uland der kan betegnes som multietnisk og multikulturelt, men hvordan har landet klaret de mange modsætninger? Uganda har bestået af seks kongedømmer, der tales over 30 forskellige sprog, der er muslimer, protestanter, katolikker – foruden de ugandere som tror på de traditionelle afrikanske religioner.

En protestantisk præst Benon Kiwanuka erklærer i et møde med sin muslimske kollega, imamem Sheikh Mayanja at der ikke findes nogen form for racisme i Uganda. Og imamem giver ham ret: Vi bliver begravet med hovederne hver vores vej, griner imamen, Mr. Kiwanuka med hovedet mod Jerusalem, og jeg med hovedet mod Mekka, men der er ingen konflikter mellem islam og kristendom i Uganda.

Og da Benon Kiwanuka er på besøg i det indiske tempel i byen Jinja, stiller han sig op foran et alter med guden Vishnu og beder en bøn. Den ledende hindupræst fortæller at der næsten dagligt kommer kristne for at bede i det hinduistiske tempel, hvis menighed består af 500 indere. Jinja var Ugandas næststørste by med 800.000 indbyggere.. De fleste indere er ansat i ledende stillinger, f.eks. på det lokale bryggeri, eller de har deres egne virksomheder.

På en angelsaksisk-protestantisk kostskole bekræfter skolelederen at forældrene ikke skeler til skolens kristne fundament, når de indskriver deres børn på skolen. Det afgørende for forældrene er at børnene lærer noget og slutter deres eksaminer med gode karakterer. Og tilsvarende fortæller en muslimsk skoleleder, at der går kristne børn på hans skole, fordi det er en god skole.

Uganda er som andre afrikanske lande gennemsyret af religiøsitet. Gud er til stede i alt, hvad der foretages, og man kan ikke indtage et måltid mad uden, at der først skal bedes en bøn. Der er en fælles forståelse for værdien af det religiøse, men ingen religiøse konflikter.

En taxachauffør, Eria, fortæller at hans far var muslim og fik tre koner, hvoraf den ene, chaufførens mor, var kristen, og Eria valgte som voksen sin mors religion. En enkelt onkel reagerede negativt, men ellers accepterede alle i familien, at han ville være kristen.

Årsagen er ikke at Uganda er et land uden etniske konflikter, men at klan- og stamme-identitet danner mere skel mellem mennesker end religion. Chaufføren Eria siger: Jeg kan godt blive uvenner med folk fra min egen religion, men jeg vil altid være gode venner med folk fra min klan. Underforstået: Han kan være små-uenig med andre kristne, men han vil med næb og kløer forsvare folk fra sin egen klan.

Etniske modsætninger

Det vakte kolossal opmærksomhed da en pygmæ fra det sydvestlige Uganda i 2000 gennemførte en universitetsuddannelse. Pygmæerne er som bekendt små mennesker, der fortsat ernærer sig primært ved at være jægere, og derfor betragter baganderne i den rigeste del af Uganda de små pygmæer som mennesker, der også mentalt er små.

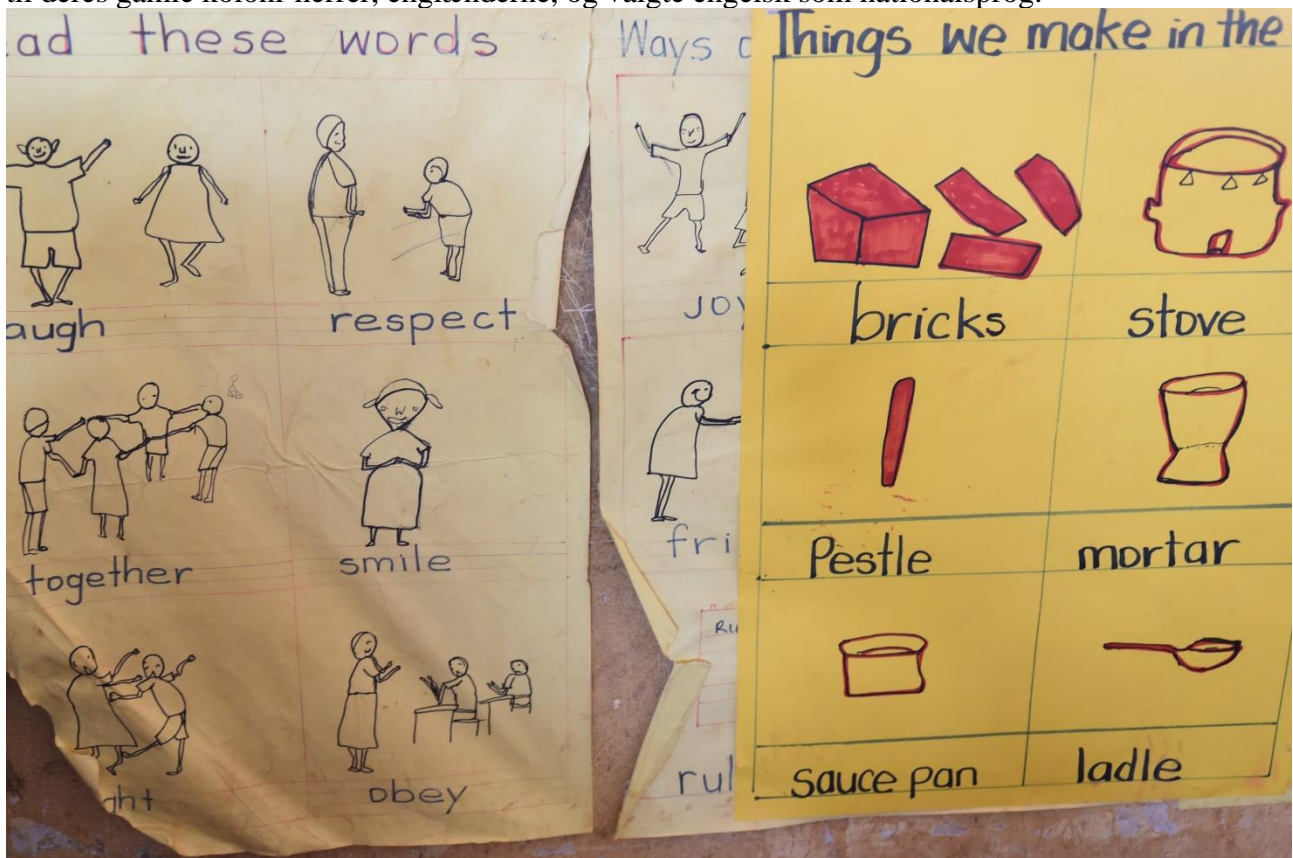
Tilsvarende er der skel mellem mennesker fra det nordlige Uganda og Buganda, det område hvor baganderne bor. Buganda var det område som englænderne satsede på da de koloniserede Uganda i slutningen af det 19. århundrede, og Buganda blev og er det rigeste område i Uganda med hovedstaden Kampala.

De økonomiske forskelle mellem baganderne og stammer i nord giver anledning til politiske rivaliseringer. Idi Amin kom i modsætning til nuværende præsident Museveni fra nord. Antallet af mennesker der lever under fattigdomsgrænsen er højt i det nordlige Uganda, og en derfor er der en vis misundelse rette mod "de rige" i syd. Men også mod syd lever mange mennesker under fattigdomsgrænsen, så de fleste bagandere føler det uretfærdigt, hvis de skal opfattes som rige.

I en by, Bombo, 30 km nord for Kampala bor en koloni af mennesker der er mere sorte i huden end de brune bagandere. Det er sudanesiske flygtninge som for årtier siden er havnet i Buganda. Hvis man spørger lokalbefolkningen om de er accepterede som mennesker, svarer de ja og tilføjer: For de lever og opfører sig som ugandere.

Over 30 Sprog + engelsk

Da Uganda i 1962 blev selvstændigt, skulle landet under ledelse af Obote vælge et nationalt sprog. Man kunne have valgt swahili, men det blev betragtet som et underklasse-sprog, og uganderne så op til deres gamle koloni-herrer, englænderne, og valgte engelsk som nationalsprog.

Mange børn bliver ikke kun undervist i engelsk, men på engelsk. Her et par plakater fra en skole.

Op til uafhængigheden i 1962 blev der undervist i modersmål i skolerne, men p.g.a. de mange modersmål blev seks valgt som særligt vigtige. Hvis dialekter medregnes, har Uganda 56 forskellige sprog, uden dialekter ca. 30. Professor Walusimbi Liwingstone fra Makerere Universitetet i Kampala beklager at engelsk har højere status end modersmål. – Forældrene mener at engelsk fører til job, og politikerne mener ikke at de kan regere uden engelsk, men vi kan ikke bevare vores kultur uden modersmål, siger professoren der sidder i et sprog-udvalg som regeringen

har nedsat. Liwingstone vil have modersmålsundervisningen genindført, og det er sket nogle steder, men da alle lærebøger er på engelsk, har skolerne et dilemma. Dilemmaet bliver ekstra stort af at under 1% af børnene kan engelsk når de starter i skole. De skal altså lære nationalsproget i skolen – og der er fortsat tusinder af børn, som ikke kommer i skole.

Liwingstone mener, at det går ud over indlæringen at børnene undervises på et sprog de først skal lære i 7-årsalderen. Og helt galt er det, hvis de ikke samtidig får modersmålsundervisning.

På en kristen kostskole fortæller lederen, Rev. Eric Sebigaju, at skolen blev etableret som missionærskole i 1914. Børnene skulle kunne læse Bibelen på engelsk, og da afrikanerne troede på mange guder, og de kristne kun på én Gud, så skulle de unge isoleres på kostskoler – ellers ville forældrene fortælle, at lærerne løj. Prisen var, at mange mistede deres rødder. Eric Sebigaju taler selv engelsk med sine private børn.

Nationalstaten og det multikulturelle

Der har aldrig eksisteret en ugandisk enhedskultur på samme måde som en dansk kultur. Edward Kirumira der underviser på Universitetet og som flere gange har holdt forelæsninger på Afrika-instituttet på Københavns Universitet, kan ikke se hvorfor man skulle forsøge at skabe en enhedskultur, når den globale udvikling går i retning af det multikulturelle.

I Afrika har familier og klaner været de bærende elementer, og når man skulle ansætte en mand, spurgte man: Hvis søn er du? Men Uganda er så småt ved at blive et moderne land, hvor kvalifikationer er vigtigere end familie- og klan-tilhørsforhold. Og mens forældrene tidligere brugte børnenes ægteskaber til at opnå status, så bliver det mere og mere almindeligt at unge gifter sig som følge af forelskelse – som i Europa.

Det moderne vinder indpas i en stat uden enhedskultur.

Uganda blev skabt af den britiske kolonimagt der ville sikre sig Nilens udspring som led i et forsvar for hele Nilen og Suez-kanalen. For at styrke sikkerheden om Buganda blev naboregioner lagt ind under protektoratet. Således opstod Uganda – et land fire gange så stort som Danmark, men med 52 forskellige etniske grupper.

De etniske minoriteter har ikke kun forskellige sprog, men også vidt forskellige skikke. Den ugandiske stat kan forsøge at skabe fælles love for befolkningen, sociale goder, undervisningstilbud – men en nationalstat med fælles fædrelandsfølelse er en illusion.

Bag påstandene om, at der ikke er racisme i Uganda, gemmer der sig den virkelighed, at i kriser, skal man finde syndebukke. Idi Amin sendte alle indere ud af landet – nu vender de tilbage og sætter sig på handelen.

En libanesisk restauratør i Kampala sagde til deres udsendte: En arbejdsgiver vil hellere ansætte en inder end en afrikaner.

Den totale afvisning af religiøs diskriminering skal måske tages med et lille forbehold. Ægtefællen til ovenstående præst, Benon Kiwanukas kone, Ruth, siger at katolikkerne ville diskriminere protestanterne, hvis de fik regeringsmagten. Det er en mistillid, som afslører at fortidens rivaliseringer mellem protestanter og katolikker luer under overfladen.

Frede Hansen

Kilder:

Samwiri Karugiri: *Roots of Instability in Uganda*, Fountain Publishers 1996

A.G.G. Gingyera Pinycwa (red.): *Uganda and the problems of Refugees*, Makerere University Press, 1998

Holger Bernt Hansen m. fl.: Changing Uganda, Fountain Publishers, 1999
(antallet af flygtninge er kraftigt forøget efter at jeg skrev denne artikel)